

פורים משמעותו לדורות

מכל מועדי ישראל פורים קיבל אופי ייחודי ושונה, מצוות החג, ואווירת החג שונה, יש לברר מדוע פורים שונה משאר החגים?
איתא בירושלמי (מסכת מגילה פרק א דף ע)

“ר' יוחנן ורבי שמעון בן לקיש רבי יוחנן אמר הנביאים והכתובים עתידין ליבטל וחמשת ספרי תורה אינן עתידין ליבטל מה טעמא קול גדול ולא יסף רבי שמעון בן לקיש אמר אף מגילת אסתר והלכות אינן עתידין ליבטל נאמר כאן קול גדול ולא יסף ונאמר להלן וזכרם לא יסוף מזרעם.”
והרמב"ם פסק את דברי הירושלמי, שכל החגים עתידין להתבטל לעתיד לבא מלבד פורים, וכן כל הכתובים עתידין להבטל מלבד מגילת אסתר.
וז"ל הרמב"ם:

“כל ספרי הנביאים וכל הכתובים עתידין ליבטל לימות המשיח חוץ ממגילת אסתר והרי היא קיימת כחמשה חומשי תורה וכהלכות של תורה שבעל פה שאינן בטלין לעולם. ואע"פ שכל זכרון הצרות יבטל שנאמר כי נשכחו הצרות הראשונות וכי נסתרו מעיני. ימי הפורים לא יבטלו שנאמר וימי הפורים האלה לא יעברו מתוך היהודים וזכרם לא יסוף מזרעם.” (רמב"ם הלכות מגילה פרק ב' הלכה יח)

דברי הירושלמי והרמב"ם מחזקים את שאלתנו, מה המיוחד כל כך בפורים, הרי לצערנו פעמים רבות גזרו גזרות שמד על ישראל וב"ה ניצלנו? (אכן רק גזירת המן הייתה להשמיד את כל העם היהודי ביום אחד)

הלחם משנה מדייק, שאין הכוונה שיתבטלו ויגנזו ממש, אלא רק מגילת אסתר והתורה יקראו בהם בקביעות.

הרדב"ז נשאל על דברי הרמב"ם והירושלמי, כיצד ייתכן לומר שהכתובים והמועדים יתבטלו, הרי יש איסור להוסיף ולגרוע מהתורה, וכי ייתכן שלא נחוג את פסח, שנאמר עליו "חוקת עולם"?

תשובות הרדב"ז, ב, תתכה:

“אבל דעתי הפעוטה כי אלו המדרשים וכיצא בהם מדברים לימות המשיח שתרבה הטובה והשמחה והמנוחה והתענוג עד שיהיו כל הימים שוים אצל בני אדם כאלו נתבטלו המועדים שאין הפרש בין חול למועד, לא שתבטל המצוה ח”ו אבל ימי הפורים יהיו נזכרים ונעשים אע”פ שאינם מן התורה כי יהיו ישראל זוכרים הצער אשר הגיע אליהם בזמן הזה.

וא”ת למה לא יזכרו שעבוד מצרים. י”ל שכבר שכחו אותו בזמן המלכים ובנין הבית אבל ימי הפורים לא נשתכחו בבנין בית שני שלא היתה גאולתם שלימה ופשוט הוא וכן מעיד הכתוב וזכרם לא יסוף מזרעם.”

עונה הרדב”ז- שלעתיד לבא יהיו חיים כל כך טובים, נעימים ונוחים שלא יבדילו בין חג ליום רגיל, לא שתבטל המצווה לגמרי, אבל ימי הפורים ישארו אפילו אז, כי ישראל יזכרו את הצער והפחד מגזירת המן.

הרשב”א עונה אחרת על שאלה זו.

לדעתו לעתיד לבא, יכול להיות שהחטא יגרום ויתבטלו החגים מכובד הצרות כפי שנאמר במגילת איכה “שכח ה’ בציון מועד ושבת”, אבל ימי הפורים ישארו לעד, כי ה’ הבטיח “וזכרם לא יסוף מזרעם.”

שו”ת הרשב”א חלק א סימן צג

על כן נראה לי פירושו שכל המועדים לא הבטיח עליהם יתברך שלא יגרום החטא ביטולם באחד מן הזמנים. וכמו שכתב (איכה ב) שכח ה’ בציון מועד ושבת. אבל בימי הפורים הבטיח דכתוב (אסתר ט) לא יעברו מתוך היהודים וזכרם לא יסוף מזרעם. לא יעברו ולא יסוף עשאוהם הבטחה לא אזהרה.

ייתכן שניתן לענות על שאלה זו מתוך הגמרא במכות כג.

א. א”ר יהושע בן לוי שלשה דברים עשו ב”ד של מטה והסכימו ב”ד של מעלה על ידם, ואלו הן, מקרא מגילה ושאלת שלום בשם ה’, הבאת מעשר, מקרא מגילה דכתיב (אסתר ט, כז) קימו וקבלו היהודים קיימו למעלה מה שקבלו למטה.

(ועיין שם מהי כוונת הגמרא בשאלת שלום והבאת מעשר.)

אומר הריטב”א, הגמרא כאן מחדשת שאע”פ שהוסיפו חג מדעתם, לא עברו על איסור תורה של “בל תוסיף”, שכן גם הגמרא במגילה אומרת:

“תנו רבנן: ארבעים ושמונה נביאים ושבע נביאות נתנבאו להם לישראל, ולא פחתו ולא הותירו על מה שכתוב בתורה, חוץ ממקרא מגילה. מאי דרוש? אמר רבי חייא בר אבין אמר רבי יהושע בן קרחה: ומה מעבדות לחירות אמרינן שירה - ממיתה לחיים לא כל שכן?”, ז”א חכמי ישראל קבעו את פורים מקל וחומר מפסח וקבלו הסכמה על כך מהשמים.

ונראה שניתן לבאר מתוך דברי המהר”ל בחידושי אגדות (על מסכת מכות חלק ד), על שלושת הדברים שחידשו בית דין של מטה שהמשותף להם, הוא החיבור בין שמים לארץ, בין עולם עליון לעולם תחתון. לפיכך אלו שלושה מצוות לקשר ולחבר האדם שהוא בתחתונים על העליונים. מטרת האדם בעולמו לחבר את העולמות, לחבר חומר ורוח, גשמי ורוחני, כפי שאמר הרמ”א (סימן ו) על ברכת אשר יצר - ומפליא לעשות - וקושר דבר רוחני בדבר גשמי. ויסוד זה לא יתבטל לעולם, ולכן פורים ישאר לדורות.

ב. ייתכן שניתן לומר עוד ענין- ארועי פורים התרחשו בסוף ימי גלות בית ראשון, עד פורים ההנהגה האלוקית הייתה, “מלמעלה למטה”, היו דיני תורה, נביאים, עשרה ניסים שנעשו במקדש, הנהגה אלוקית עליונה, חכמי ישראל כמעט ולא נדרשו לחדש דברים מדעתם, אך בפורים חל השינוי, התרחש המהפך, ההנהגה משתנה, חכמי ישראל קובעים, והקב”ה מסכים על ידם, הנהגה הופכת להיות “מלמטה למעלה”, אולי זו הפעם הראשונה שחכמי ישראל ממשים את היסוד של “לא בשמים היא”, כפי שמובא בסוגיא של תנורו של עכנאי (בבא מציעא נט:).

אומנם גם בתורה מצינו שבעקבות דרישת ישראל התורה חידשה דינים, כגון פסח שני, וירושת הבנות, מהבקשה של בנות צלפחד למשה, אך שם משה שואל את ה’ וה’ נותן את הפתרון - “כן בנות צלפחד דוברות”, וכן לגבי פסח שני.

אך לקבוע מועד עם מצוות מיוחדות לדורות זוהי הפעם הראשונה, לכן נראה לומר שמשום כך הירושלמי והרמב”ם אומרים שפורים לא יתבטל לעולם, מכיון שזהו יסוד בעבודת ה’ שהתורה ניתנה לבני אדם ולחדש בה מצוות והנהגות ע”פ הצורך, ומכאן ניתן לראות את הכח שיש לישראל, “שכבר ניתנה תורה מסיני”.

ג. ונראה לומר עוד טעם לייחודיות של פורים ומגילת אסתר, וזאת ניתן לבאר ע”פ הגמרא ביומא.

אמר רב אסי: למה נמשלה אסתר לשחר? לומר לך: מה שחר

סוף כל הלילה - אף אסתר סוף כל הנסים. - והא איכא חנוכה!
- ניתנה לכתוב קא אמרינן". (יומא כט).

פירוש-אומנם היו ניסים גם לאחר נס פורים, אבל זה היה הנס האחרון שניתן ליכתב בתוך ספרי המקרא.

מדוע אסתר נחשבת לסוף הלילה, וכאילו מכאן ואליך יום, הא אדרבא, עד פורים היו ניסי מצרים, ניסים גלויים, ועשרה ניסים בבית המקדש, והיתה נבואה בישראל, ונתנו להכתב בין כתבי הקדש, משא"כ אחר כך שבטלו הניסים, זה החושך, כיצד ניתן לומר שאסתר היא תחילת השחר?

ונראה שבאה הגמרא להראות את הצד השני של המציאות הזאת שהיתה עד פורים, שכל הניסים היו נצרכים בגלל קטנותם של הדורות שהיו זקוקות לכל הגלויים האלו, ניסים גלויים אינן בהכרח אות וסימן לגדלות הדור ולכן הם בבחינת לילה, אבל המציאות של פורים היא כבר בדרך הטבע ואם כן היא בבחינת שחר שהוא סוף הלילה, ומכאן היתרון של המציאות הטבעית הזאת, שזו ההנהגה שלעתיד לבא ללא שידוד מערכות הטבע, וכך גם כתב הרב קוק זצ"ל.

עין אי"ה- ברכות א' פסקה קמ"ג

"הנה כשהאדם או העם בכללו עומד במצב מוסרי גבוה, אז הלא מהנהגה הטבעית שהולכת אחוזה עם סדרי החיים האנושיים, יכיר ביותר יד ד'...שבהתבונן האדם כי החיים הטבעיים וכל מסיבותיהם, הכל ערוכים מאת ד' ית' לתכלית הנשגב של השלמות האנושית, הנה יותר יכיר את קונו כשמספיק לו צרכיו בדברים טבעיים, שצריך ע"ז השתדלות רבה מצדו בחכמה ובדעת ובכח גופני ונפשי..."

אמנם בנפול העם ממעלתו ונשקע בהבלי החומר ואל פועל ד' לא יביט, אז בהרבותו השתדלות לא יכיר כלל יד ד' ויאמר כי ידי הושיעה לי, ולא יבא בהנהגה טבעית אל שלמותו. ע"כ היו הניסים מחוייבים ומוכרחים בתחילת הכרת דעת ד' בישראל "כי נער ישראל ואוהבהו"...אבל בהיות העם נעלה בהכרתו, אז טוב מאד שיתרגל בהנהגה שתביא אותו להחליף כח ולעסוק בשלמות וחריצות, בהרמת קרנו בכל

הפרטים החמרים והמוסרים, מפני שיוכל כבר לשאוב דעת
את ד' ממקור הטבע התמידית...”

ללא ספק מבחנו של האדם המאמין גדול הרבה יותר, במציאות בה אין
ניסים גלויים. אולם גם אז מוטל על האדם להתבונן במציאות ובהנהגתה,
ביופי הבריאה, בחוקיותו הנפלאה, ואף בדרך ההתנהלות של ההסטוריה
ולראות בה את יד ה' ופועלו הנסתרת המחיה את כל היש, לכן פורים נשאר
לדורות, שתוכן החג מלמדנו לראות את יד ה' המופיע בעולם, ויסוד זה
רלוונטי לדורות..